

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken Jaargang 36 nr. 1-2024

Ouwe kost(baarheden)

Paddenstoelenexcursie

Startmees

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen.

IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar): Leden: € 25,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,-

Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij de secretaris secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jan d'Anjou	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester	Wim den Hartog	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-erbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt viermaal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken

www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraads en Jan Groenhof.

Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 april 2024.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - 1-2024

Redactioneel

Een nieuw jaar

Het was me het jaartje wel, 2023. Om te huilen, maar dat doen we maar niet want dan wordt het nog natter! Het valt mij moeilijk positief te zijn over het afgelopen jaar met al die onrust in de wereld ver weg en dichtbij en zelfs in eigen land. Het kost me ook moeite optimistisch te blijven over het nieuwe jaar dat voor ons ligt.

De oorlogen, in Oekraïne en tussen Israël en Hamas in de Gazastrook, gaan onverminderd door. En wat Gaza betreft lijkt er nog geen begin van een oplossing in zicht. Rusland houdt stand en als Oekraïne over steeds minder middelen gaat beschikken, speelt dat Poetin in de kaart. Als dan misschien in Amerika ook nog Trump weer aan de macht komt en Amerika zich weer op 'Amerika eerst' gaat richten, betekent dat extra steun voor Poetin. Door interne verdeeldheid lijkt Europa niet bij machte Oekraïne te blijven steunen en wat dan.....?

In Nederland heeft in november het volk gesproken! Een onverwachte overwinning voor de PVV van Geert Wilders die zegt er voor alle Nederlanders te willen zijn, maar is dat ook zo? Vier partijen zitten bij elkaar om, in overeenstemming met de verkiezingsuitslag, een kabinet te vormen. Het is de vraag of dat gaat lukken en daarna: voor hoe lang? Ondertussen loopt het toch al niet succesvolle, nu demissionaire, kabinet leeg en wordt er niet of nauwelijks geregeerd. Uitstel en vertraging!

En dat terwijl er toch zoveel belangrijke zaken daadkrachtig aangepakt zouden moeten worden. De woningnood, de asielzoekersopvang, de veiligheid in Nederland en in het buitenland, het stikstofprobleem en andere natuur- en milieuzaken, om er maar een paar te noemen. Er ontstaat steeds grotere onrust onder diverse groepen van de bevolking. Steeds meer polarisatie, verharding, egoïsme en korte lontjes. Je mening kunnen geven is een waardevolle zaak; in te veel landen kan dit niet ongestraft. Maar niet alles wat gezegd kan en mag worden, hoeft altijd gezegd te worden. Soms is het beter je in te houden en rekening te houden met de ander. Tevoren nadenken en niet pas na een directe en vaak ongenueanceerde uitspraak.

Aan het begin van dit nieuwe jaar wensen we elkaar het allerbeste en ook ik gun u dat oprecht allemaal. Maar zoals u merkt maak ik me wel zorgen.

Zijn er dan geen lichtpuntjes? Toch wel! Zo doet het mij deugd te zien dat zoveel mensen werkelijk betrokken zijn bij de natuur in onze omgeving en dat velen dat ook in dit Groene Blad willen verkondigen. Dit keer is er een verheugend groot aantal artikelen over uiteenlopende onderwerpen. Dank daarvoor. Dank ook voor de vele positieve reacties die ik over Het Groene Blad heb mogen ontvangen.

Ik wens u allen een vredig, vreugdevol en bovenal vriendschappelijk 2024. Geniet, maar maak verstandig gebruik van de u gegeven voorrechten.

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 4 Ouwe kost(baarheden)
- 9 Oeken
- 10 Slachtoffer
- 10 Ledenadministratie
- 11 Paddenstoelen in de winter
- 13 Reactie op uitkijktoren
- 13 Mollen leven kort
- 14 De Staartmees
- 16 Paddenstoelenexcursie
- 17 Interview Jan Coenraads
- 19 Imbos/Ringalle
- 20 Mijn bankje (3)
- 21 De Nijenbeek
- 23 Appense veld/Beekzicht
- 24 Boekentip
- 25 Eindejaarwandeling
- 26 Fotocollage Gravinnebeek
- 27 Vrienden IVN Eerbeek e.o.
- 28 Agenda

DRUKKER EDITOO

Foto 1

Kijkje op de Gravinnebeek
Zie ook de fotocollage op pagina 26

Foto 2

Dennetak met sneeuw

Ouwe Kost(baarheden)

Landgoed De Molenbeek

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Er heeft in het Groene Blad nr. 2 van mei 2018 een stuk over Landgoed Molenbeek gestaan, geschreven door Gerard Bosch.

Dat stuk ging voor een groot gedeelte over het eekschillen door Bart Elshof met nog een stukje geschiedenis. Nu graven wij, beekruimers, zo'n 7 jaar in de Gravinnebeek, dat is algemeen bekend. Dus nu wordt het eens tijd de geschiedenis van het landgoed op te schrijven. Iedereen uit Eerbeek en omgeving kent het gebied, maar meestal onder de naam 'Kersten's Molentje'. Als je vraagt, "weet je waar de Molenbeekweg is", kijkt men of men water ziet branden.

Het landgoed ligt langs de Harderwijkerweg, grenst aan de Eerbeeksebeek tot aan de Molenbeekweg (de zandweg van de Boshoffweg naar de Karel van Gelreweg). Hier tegenover gaat het 'tussendoortje' waaraan, aan de rechterkant, een hekwerk staat. Dit is de volgende grens. Deze gaat door langs camping Coldenhove tot aan de grens met landgoed Broese van Groenouwe. Dan tot slot langs het hek grenzend aan de grond van boer Jurriëns en nog een paar stukken.

Het landgoed omvat in totaal zo'n 110 hectare. Het maakt ook deel uit van Natura 2000 en is een landgoed zonder landhuis; dat komt niet zo vaak voor.

Bijzonderheidje: Wat is een landgoed? Een landgoed is een stuk grond van meerdere hectares met daarop landerijen, bossen en tuinen. Als de eigenaar het openstelt gelden de voorwaarden dat het landgoed het gehele jaar toegankelijk is van zonsopgang tot zonsondergang, er voldoende toegankelijke, begaanbare paden zijn, en de toegankelijkheid staat aangegeven door borden.

Hoe het begon

In de late middeleeuwen hadden de rijken vaak een buitenverblijf, een kasteel of landhuis, dat vooral voor de jacht diende. Zo ook de buurtschap Coldenhove en Huis te Eerbeek. Bij een jachthuis hoorde een jachtgebied. In de 18e eeuw was het land, dat nu tot dit landgoed behoort, in bezit van de familie van Joseph Maurits van Lamsweerde. Hij had het geërfd van zijn schoonvader Goswin de Bueinck. Deze wilde al in 1668 een beek laten graven van het 'Graevenveentien' naar de Coldenhovense beek (Eerbeekse beek). Van Lamsweerde kreeg toestemming, maar het is er niet van gekomen. Zijn schoonzoon zette de plannen door en de beek kwam er in 1717. Hij kocht nog wat grond en bouwde "eenen pampiermoelen", de Nieuwe Molen, van het type bovenslagmolen. Het was een 5-baks molen, goed voor de fabricage van drukpapier. De molen voldeed echter nooit goed en in 1800 bouwde de toenmalige eigenaar Jacobus Bernts de molen om tot een 4-baks molen. Deze is goed voor bakpapier. Het bleek echter dat de molen nooit zou voldoen door gebrek aan voldoende water.

Het landgoed heeft acht verschillende eigenaren en ook acht verschillende pachters van de molen gehad. Ik ga die niet allemaal noemen. Wie het precies wil weten, kan het

lezen in 'De geschiedenis van de Gravinnebeek' door drs. W. J. Ruijgrok - van der Pol. (De Marke -november 1979 -3e jaargang no.3)

Bijzonderheidje: De beek is genoemd naar Anna Margaretha van Limburg Stirum, geboren Speys von Büllenheim zu Frechen und Bodendorf. Zij was in 1638 getrouwd met Graaf Herman Otto I van Limburg Stirum. Herman Otto raakte gewond in de 80-jarige oorlog en overleed in 1644 in Bergen op Zoom. Het echtpaar woonde een periode op Huis te Eerbeek. Een paar jaar na de dood van Otto vertrok Anna terug naar Duitsland. Zij overleed in 1659 in Bergen op Zoom.

Afbeelding: wapen van Limburg Stirum

Op 17 juli 1834 stond in de Arnhemsche courant dat op 6 augustus Notaris Mr. F de Man in het logement 'Het Oude Kromhout' te Brummen per opbod zal verkopen: "een water-papier-molen, de Nieuwe Molen, bestaande in woonhuis, fabriek en schuur, eigendommelijke springen en water, hof-, bouw- en weilanden, akkermaalsbossen, opgaande bomen, en onder den naam van het Gravinne--Feen bekende veldgronden; te zamen 38 bunders groot".

En in het Algemeen Handelsblad van 29 juni 1855 stond: "Notaris van Ittersum zal in het Oude Kromhout te Brummen veilen met publiek: De Papier - Fabriek De Nieuwe Molen, bestaande in: een papiermolen met eigendommelijke vrije watersprengen, annex woonhuis, afzonderlijk staand woonhuis, 4 schuren, tuin, boomgaard, bouw-, weideland en heidegrond; te zamen ongeveer 110 bunders uit de hand te koop.

In het eerste bericht is er nog geen sprake van een apart huis. In het tweede lees je dat er een apart staand woonhuis bij is, 'het witte huisje', ook wel huis 'De Molenbeek' of het kasteeltje genoemd. Het huisje komt voor het eerst voor in 1836. Het huisje heet ook wel 'kasteeltje' omdat het met stenen, vooral kloostermoppen, afkomstig van het in 1700 afgebrande kasteel "Kaldenhave" is gebouwd. Het huisje op de Molenbeek is nu geheel van steen. In het begin woonden er twee gezinnen. Er zat in het midden

een brand- of scheidingsmuur. Aan de Boshoffweg-kant was een voordeur. Deze is later verdwenen. Ook de schoorsteen aan de andere kant, is weg. De indeling is nu: beneden een woonkamer, tussenkamer, keuken, gang, toilet en 2 kamertjes, plus een zolder met slaapgelegenheden. De binnendeuren zijn afkomstig van Huis te Eerbeek. Het huisje heeft verschillende bestemmingen gehad.

Het witte huisje

De eerste die het huisje en de schuur pachtte was Hendrik Brouwer. Dat was in 1834 en wel voor 290 gulden per jaar voor het hele landgoed. Het huis kostte nog eens 50 gulden pacht extra. Ik denk niet dat hij er ooit heeft gewoond. Een dochter van Hendrik Kersten, Hendrika (1851-1907) trouwde in 1880 met Karel Koers die metselaar van beroep was. Misschien hebben zij rond 1900 in het huisje gewoond. Zij hadden vijf kinderen. Ook zijn oudste zoon Willem was metselaar. Hij is in 1915 met Caroline Kersten getrouwd. Er waren en zijn in en om Eerbeek enorm veel mensen met de naam Kersten. Hendrika stierf in 1907 en in 1915 trouwde Willem voor de 2e maal, nu met Hendrika Klein Gotink. Misschien is hij toen uit het huisje vertrokken?

Het huisje heeft nog bekend gestaan als het 'Spookhuis'.

Afbeelding: witte huisje

Als je vanaf Loenen over de Harderwijkerweg reed en naar rechts keek, stonden er bomen langs de zandweg en de ondergaande zon scheen hier dan door. Je zag een vage omtrek van het huisje, vandaar de naam. Er was in die tijd sprake van een herberg, waar de paarden ververst konden worden. Misschien heeft er toen ook een soort terras voor gelegen?

In 1966 erfde mevrouw W. J. Ruijgrok het landgoed. Er woonden toen nog twee gezinnen in het huisje. De familie Hofs woonde aan de Boshoffweg-kant. Er was tot 1961 nog geen elektriciteit en geen waterleiding. Water kwam uit de pomp die op het erf stond. Deed deze het niet, dan werd er water uit de beek gehaald. In 1961 kwam er stroom, de petroleumlamp verdween.

De familie Hofs was er zo rond 1950 komen wonen. Dolf met vader, moeder en een oudere broer. Zijn vader overleed in 1950 en moeder hertrouwde in 1952. Er kwam nog een broertje bij.

Moeder overleed ook jong, in 1960 en vier jaar later verhuisde het gezin naar het dorp.

Aan de andere kant woonde opoe Van Delden met haar geestelijk gehandicapte dochter Mies. Zij hadden een plee die ook op het erf was en dezelfde pomp. In 1964 woonde opoe, die in de negentig was, er nog steeds. Tijdelijk kwam er aan de andere kant een Duitse dame wonen, zij stond bekend als Frau Nolzen. In 1968 werd het huisje onbewoonbaar verklaard door de gemeente Brummen en kwam het leeg te staan.

Afbeelding: opoe van Delden en Mies

Opoe vertrok naar een zuster en haar dochter ging naar een inrichting. Frau Nolzen was ook weg.

De familie Ruijgrok is vanaf die tijd begonnen het huisje op te knappen. Dit werd gedaan met hout uit het bos, oude IJsselsteentjes en allerlei attributen uit oude boerderijen. Dochter Marieke herinnert zich nog goed dat dit zo'n tien jaar in beslag nam, maar het was erg mooi om dat mee te maken. Het is toen hun eigen zomerhuis geworden, dus voor één gezin.

Sinds 21 augustus 1990 is het een gemeentelijk monument.

Bijzonderheidje: Toen de Boshoffweg nog niet bestond was er een soort weggetje tot ongeveer het witte huisje, daarna werd het een pad. De doorgaande weg is pas gekomen toen camping Coldenhove in 1931 ontstond. In die tijd waren er nog niet zoveel bomen. Er was zand, heidevelden en af en toe een boom. Het water heeft zo hoog gestaan dat de beken overliepen en de cementbakken van metselaar Koers in de richting van de Harderwijkerweg dreven. De boerderijen aan de Veldkant stonden ook op een soort terpen.

Het landgoed en zijn bewoners

Uiteindelijk kwam in 1855 het landgoed, na een bod van elfduizend gulden vrij geld, in handen van Hermanus Kruijff, een Rotterdamse Commissionair in Effecten (beleggingsadviseur). Hij woonde tijdelijk in Ellecom, waar hij een buitenhuis had. Dit bestaat niet meer. Hij kocht van de Hervormde Diaconie nog wat extra grond. Twee diakenen hiervan waren de papierfabrikanten Reinder Jan Huiskamp en Berend Slijkhuis. Over de molen werd niet meer gesproken.

Hermanus werd op 28-03-1818 in Rotterdam geboren. Hij trouwde op 07-11-1849 met Catharina Lydia Moons. Zij kregen twee dochters: in 1851 Elizabeth en in 1862 Aletta, die maar tien jaar oud werd.

Elizabeth Kruijff trouwde in 1877 met Kornelis van der Pol uit Wijk in Noord-Brabant. Kornelis was 4 jaar getrouwd geweest met Catharina van der Willigen, met wie hij een dochter kreeg, Sophia A.C. van der Pol; zij werd testamentair uitgesloten. Kornelis overleed in 1935 in Stompwijk en Elizabeth in 1944 in Leidschendam, zij werd 93 jaar oud. Elizabeth en Kornelis kregen twee zonen. In 1878 Herman die slechts een jaar oud werd en 2 jaar later Herman 2 (1880-1925).

Deze Herman trouwde in 1909 met Cornelia de Roon in Raamsdonk. Zij kochten nog een stuk land bij het landgoed. Op 44-jarige leeftijd overleed Herman in Zevenhuizen. Herman en Cornelia kregen drie kinderen, twee zonen en een dochter, Wouterke J.

Na het overlijden van hun ouders werd door uitkoop en ruil Wouterke J. van der Pol in 1966 de enige eigenaar. Zij trouwde met Dr. Henricus Wilhelmus Ludovicus (Harry) Ruijgrok (1914-1996). Hij was apotheker en kruidenexpert in Leiden. Wouterke was docent geschiedenis, theologie en archivaris. Zij ging al snel aan de slag in de archieven van Hall, Zutphen en Arnhem. Zij was zeer geïnteresseerd in de geschiedenis van het gebied. Zij overleed in 2008.

Marieke is de dochter van Wouterke en Harry Ruijgrok. Zij is getrouwd met Ton Veger en hebben een zoon Lude en een dochter Marente. Ton en Marieke wonen in Leiden.

Familie Kersten en de molen

Toen Hermanus Kruijff in 1858 het gebied kocht, werd Johannes Herms van 't Hull zijn eerste pachter. Johannes was met een jonge vrouw getrouwd. Zij kregen vijf kinderen, waarvan er twee op de molen werden geboren. De gezondheid van de molenaar was niet zo best. In 1865 vertrok hij naar Rheden, maar bleef de molen wel pachten. In 1867 overleed hij en werd Hendrik Kersten (1798-1881) de nieuwe pachter. Hendrik had bij zijn eerste vrouw twee kinderen en bij zijn tweede vrouw nog eens zeven kinderen. Allen kwamen op de molen wonen. Er woonden ook nog enkele knechten. Hendrik stierf in 1881 en daarna werd de molen niet meer verpacht.

De molen was in verval. Zijn zoon Hendrik Jan (1842-1927) werkte als dagloner op Kersten's molentje. Het is niet bekend of Hendrik Jan nog papier op de molen heeft gemaakt. Hendrik Jan trouwde met Aaltje Dolman. Zij kregen drie kinderen: een meisje en twee jongens.

Als je ‘het Kersten’s molentje’ bekijkt, lijkt dat uit een latere periode. Ik denk dat toen de molen afgebroken werd, er een watervalletje opgetrokken is. Dit om het niveauverschil op te vangen. Het beton dat hiervoor gebruikt is, is van latere tijd. Beton is al heel oud, de Egyptenaren, Romeinen en Grieken gebruikten het al. In ons land komt het sinds 1925 weer voor.

Hermanus Kruijff had eigenlijk heel andere plannen met het landgoed. Hij ging bomen planten, vooral de grove den, en wilde de zandverstuivingen laten verdwijnen. Er is nu nog één stukje heide over, dat zich overigens behoorlijk verzet tegen verdwijning.

Het ging niet goed met de papierindustrie, wat een reden was om de molen te sluiten. De schuren werden rond 1890 afgebroken en de molen rond 1896, maar twee onderdelen bleven bewaard. Het kroonwiel (grote rad) ging naar de Achterste Molen en de Hollander (maal- of wrijfbak) lag jarenlang op de zolder van het witte huisje. Op initiatief van M.C. Sanders uit Eerbeek en H.A. Schut uit Loenen zijn deze twee onderdelen naar het Openluchtmuseum in Arnhem verhuisd. Daar zijn ze onderdeel van de “Marten Orges” molen.

Afbeelding: voorbeeld molen

Het landgoed toen en nu

Naast de molen lag een akker waar de molenaar zijn eten verbouwde. We moeten wel bedenken dat er op het hele landgoed nauwelijks bomen groeiden, zoals op de gehele Veluwe. Om de akker werd een wildwal aangelegd. Hierop waren doornige struiken en eiken geplant. Dit om het wild te weren, maar ook om nog wat houtopbrengst te krijgen. Daarnaast was het om stuifzand tegen te houden. Bovendien ging het wild dan niet zo gauw de akker op en bij jacht had men dan minder last van jagers die zomaar over het land reden. Deze wildwallen waren op vele plaatsen aangelegd. Zo ligt er om Loenen nog steeds een groot gedeelte van een wal.

Toen de Fransen kwamen werd de jacht veel minder, nam de wilddruk af en ging men de wildwallen verwaarlozen. Bij de akker stonden ook kurkiepen, die leverden zowel brandstof als hout voor molenassen, voor waterpijpen en raderen.

De toenmalige pachter van de molen, Hendrik Kersten, kon kiezen: of vertrekken of bosarbeider worden. Hij koos voor het laatste, evenals later zijn zoon.

Het kan goed zijn dat, toen de molen afgebroken werd, Hermanus het huis aan de Harderwijkerweg, naast de boerderij, heeft laten bouwen en dat hierin Hendrik is gaan wonen. Het water werd ‘verkocht’ aan wasserij Slijkhuis voor 75 gulden per jaar. Op een gegeven moment echter, vond Slijkhuis de kwaliteit van het water niet goed genoeg, de prijs te hoog en wilde hij niet meer betalen. Dit gaf onenigheid. Er zouden drie buizen in de grond zijn geslagen om de watertoevoer te remmen. Later is er een puls ingeslagen om de productie te bevorderen. Daarna ging het water tot 1959 naar papierfabriek De Hoop voor 250 gulden. Deze puls is door de beekruimers weer vrijgemaakt. Hij zat vol met humus, modder en troep. Nu loopt hij weer als vanouds.

Hermanus Kruijff verdeelde het landgoed eigenlijk in een noordelijk, een westelijk en een zuidelijk deel, gescheiden door de beek. Opvallend is dat het landgoed voor een groot gedeelte op een stuwwal is gelegen, hierdoor is er een hoge ligging en een zanderige bodem.

Het noordelijke deel werd het productie-deel. Hier werden naaldbomen geplant, voornamelijk grove den en lariks. Tegenwoordig pompt Vitens hier drinkwater op. Nu al van zo’n 200 meter diepte. ‘Noord’ zorgt, door zijn opbrengsten, voor de rest van het landgoed.

Het zuidelijke deel heeft beuken, eiken en hulststruiken. De beek loopt er door en hierlangs staan de beuken in volle glorie. De beukenlaan is ongeveer 110 jaar oud.

Het westelijke deel is geaccidenteerd terrein en is een mooi wandelgebied. Hierin ligt ook nog het enige heidegebiedje van het landgoed, dat gelukkig bewaard is gebleven.

Wat betreft fauna zijn er in het gebied herten, reeën, dassen, vossen, en soms everzwijnen, maar ook kleinere dieren als eekhoorns, vleermuizen, marters, muizen en kikkers. Er zijn meerdere soorten spechten, uilen en andere vogels. Niet te vergeten onze vrienden, de wespen.

Wat betreft de flora moet het aandeel inheemse loofhoutsoorten verhoogd worden, er zijn al nieuwe eiken en lindes geplant. De dennen zullen geleidelijk aan vervangen worden door loofbomen. Ook staan er nog steeds (kurk) iepen.

Bijzonderheidje: In één van de beuken naast het molentje staat gekrast: “Hendrik Joh. Kersten kan barsten”. Hierover gaan allerlei verhalen. Bijvoorbeeld: zowel de vader als zijn zoon zouden een verhouding hebben gehad met een jonge vrouw. Maar ook dat ze beiden niet meewerkten aan het behoud van de molen. Wat is er waar?

De generaties na Hermanus, Elizabeth en Herman, hadden niet zoveel met het landgoed. Af en toe lieten zij een perceel kappen en opnieuw inplanten. Zij zagen het meer als geldbelegging. De ouders van Marieke gingen er meer mee aan de slag. Zij werden lid van ‘de Bosgroep’, een

coöperatie van grondeigenaren die elke vijf jaar een beheersplan opstelt. Waren het eerst bosverjongingsvakken met grove den, door de klimaatsverandering gaat men steeds meer over tot het planten van loofhout om de bossen vitaler te maken.

Sinds 17 februari 2022 loopt het Eerbeekse Beekpad (Klompepad) over het landgoed. Een goed aangegeven pad loopt langs mooie plekken van het landgoed. Prettig is het bankje van Harm Verbeek bij het watervalletje. Het is hier heerlijk rustig met het klaterende water op de achtergrond.

Bijzonderheidje: Ik weet nog goed dat ik serieus begon met hardlopen. Ik wilde eens de marathons lopen. Het stelde nog niets voor en in mijn dikke trainingspak ging ik op de fiets naar het witte huisje. Men zou me toch maar eens zien stuntelen. Daar begon ik moeizaam, de eerste keer tot het bruggetje en terug. Dat was me wat. De volgende keer al wat verder, maar ik wist de weg ook niet. Het begon al donker te worden want ik liep na het werk. Dus goed opletten waar ik heen liep. Al vrij snel kwam ik verder en dacht toen al, het is hier mooi. Ook zag ik er niemand. Na enkele keren kwam ik bij de kop en daar moest ik helemaal oppassen want daar liep elk paadje anders. Daarna het landgoed Broese op en zie, het bleef mooi. En nu ken ik elk paadje, bruggetje enz. En het is nog steeds mooi, zowel de natuur als het hardlopen.

Bij het landgoed horen ook de in 1920 aangekochte woning en de boerderij: "Sparrendal", vroeger "de Platvoet", aan de Harderwijkerweg 16. Dit is de oude 'boswachterij'/boerderij en werd gebouwd rond 1858. Waarschijnlijk door Hermanus. Het is een vierkante ontginningsboerderij. Een hallehuis-type, bewoond door twee gezinnen. In 1914 is hij vergroot. De voorgevel en het rieten- en pannendak zijn nog in oude staat.

Bij deze boerderij kocht men vroeger een kaartje van 50 cent om op het landgoed te mogen wandelen. Wilde je ook nog bosbessen plukken, dan betaalde je 35 cent extra.

Jaren woonde daar Jan Kersten (1887-1956), hij was getrouwd met Hendrika Petronella Jansen van Galen. Jan was een strenge man, die je er niet op moest betrappen dat je zonder kaartje op het terrein liep.

Afbeelding: Jan Kersten 1930

Later woonden er Jan Verbeek met Riek Ploeg, aan de andere kant moeder Kersten met dochter Aal. Zij is op de boerderij overleden. Jan is rond 1968 van de boerderij gezet. Hij stal te veel hout voor eigen gebruik. Daarna waren er vele huurders, onder wie Cornelis Brink en zijn vrouw. Zij hebben er 10 jaar gewoond. Nu woont er weer een Jan Verbeek met zijn gezin. Jan is de broer van Arno, die in het huis ernaast woont, voorheen van zijn vader, Harm Verbeek.

O ja, we hebben ook nog de beek. De beek is gegraven in een stuwwal. Hierdoor ligt hij op een grote hoeveelheid zand en heeft geen leemlaag. De beek is ongeveer 1100 m. lang en heeft 5 koppen. De 1e is de hoofdkop met een 12 m. diepe buis, dan de zijtakken 2 en 4, die nog werken. Tak 3 en 5 zijn eigenlijk verdwenen.

Afbeelding: beek eind 2023

De beek heeft een C-status, d.w.z. het waterschap doet geen enkele controle meer en de verantwoordelijkheid is voor de eigenaar. A-status, dan valt de beek volledig onder de verantwoordelijkheid van het waterschap. B-status, dan controleert het waterschap, maar de eigenaar is verantwoordelijk. We zijn nu zo'n 7 jaar aan het ploeteren. Daar wordt zoveel over geschreven. Misschien doe ik dat ook nog, een andere keer.

Bronnen:

Gesprekken met en foto's van:

*Marieke Ruijgrok en haar man Ton.

*Dinie Schutter-Kersten

*Cornelis Brink

*Dolf Hof's

Internet:

*Openarchieven.nl

*Eigen ervaringen.

Oeken

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Het dorp Oeken maakt deel uit van de gemeente Brummen in de Nederlandse provincie Gelderland. In 2016 telde het dorp 430 inwoners. Bij de recente tellingen worden de inwoners onder Brummen geschaard. De Voorsterweg en de Buurtweg zijn de twee hoofdwegen waaraan de meeste woningen zijn gelegen. Verder wordt het dorp voorname-lijk gekenmerkt door het landschappelijke karakter.

Oeken wordt in 797 voor het eerst vermeld wanneer een zekere Oodhelm een derde van zijn erfenis, waaronder een hoeve in Ocanni in de pago Isloi (Ijsselgouw), aan Liudger schenkt ten behoeve van zijn pas gestichte Sint-Salvatorsklooster te Withmund. Na de verplaatsing van het klooster naar Werden (thans een stadsdeel van Essen (red.)) werd de abdijs van Werden eigenaar van deze boerderij.

De gemeente Brummen is opgedeeld in dorpen en buurtschappen. Iedere plaats heeft een eigen aanduiding, maar Oeken wordt in verschillende documenten anders benoemd.

Op de website van de gemeente worden zes dorpen genoemd; Brummen, Eerbeek, Empe, Hall, Leuvenheim en Tonden. Rhienderense Broek, Cortenoever, Oeken, Voorstonden, Coldenhove en Rhienderen worden buurtschappen genoemd.

De kleur van het bord langs de toegangswegen geeft aan of de plaats een dorp of een buurtschap is. Blauw staat voor dorp, wit voor buurtschap. Oeken is volgens de gemeente dus een buurtschap maar het heeft wel een blauw dorpenbord!

Opvallend is dat alle adressen binnen de gemeente geschreven worden met straatnaam, postcode en de plaatsnaam waarin men woont, maar in Oeken niet. Al woon je in het centrum van Oeken, dan is Brummen het laatste woord op de envelop.

In de telefoongids hadden alle dorpen een eigen register, behalve Oeken en Leuvenheim. Daarin echter werd achter de straatnaam wel Leuvenheim vermeld maar bij Oeken niet.

Met de Algemene Plaatselijke Verordening is de gemeente verantwoordelijk voor het benoemen van de openbare ruimte en het begrenzen van gebieden. De huidige grenzen zijn vastgesteld per 1 september 2006. Hiervoor moest de 'komgrens' van Oeken opnieuw worden vastgesteld. Dit vanwege de versnippering en de 'gaten' midden in de kern. Na het herzien van de komgrens werd de snelheidszone aangepast van 60 naar 30 km/u.

Wat is eigenlijk het verschil tussen steden, dorpen, gehuchten en buurtschappen?

Voor de wet zijn alle plaatsen gelijk!

Een belangrijke nuance om mee te openen: wettelijk gezien bestaat dit onderscheid niet. Tussen 1848 en 1851 zijn de klassieke stadsrechten namelijk afgeschaft. Sindsdien zijn 'gemeente', 'bebouwde kom' en 'woonplaats' de formele benamingen voor de steden, dorpen, gehuchten en buurtschappen geworden. Het verschil hiertussen bestaat dus alleen in een informele context.

Stad versus dorp

Het onderscheid tussen steden en dorpen is nog redelijk eenvoudig te maken, al zijn hiervoor sinds de 19e eeuw dus geen vaste definities meer. Voor die tijd heeft het bezit van stadsrechten altijd het verschil tussen stad en dorp gemaakt. Maar na de afschaffing van die stadsrechten zijn er andere, niet-officiële criteria voor in de plaats gekomen. Dat zijn een inwoneraantal van minstens 25.000, een eigen bestuur en voorzieningen als ziekenhuizen, een station en middelbare scholen.

Dorp versus buurtschap en gehucht

Net als bij steden en dorpen zijn hier geen sluitende definities voor. De omvang van de plaats is een belangrijke

factor. Een dorp is groter dan een gehucht, dat meestal weer net iets groter is dan een buurtschap. Traditioneel is het de aanwezigheid van een kerk die het verschil maakt. Een plaats met een eigen kerk mag zich van oudsher een dorp noemen, in plaats van een gehucht of buurtschap.

Buurtschap versus gehucht

Beide benamingen zijn gangbaar voor plaatsen die buiten de bebouwde kom van een andere stad of dorp liggen, meestal zonder kerk. De termen 'buurtschap' en 'gehucht' worden vaak door elkaar gebruikt. Als de huizen in een kleine woonplaats dicht op elkaar zijn gebouwd, zou er sprake zijn van een gehucht. Zijn de woningen verder van elkaar verspreid, dan is buurtschap de meer gangbare term. Daarnaast heeft de term gehucht een minder positieve associatie, als kleinerend bedoelde naam voor een plek met weinig betekenis. De naam buurtschap weer spiegelt juist eenheid en saamhorigheid.

Afbeelding: school Oeken, startplaats

Op zondag 18 februari organiseert IVN Eerbeek een wandeling in/rond Oeken. Start is om 14.00 uur bij de voormalige basisschool, Voorsterweg 125 in Oeken (Brummen).

Bron: Wikipedia, Omroep Gelderland, De Telegraaf, Algemeen Dagblad en Indebuurt.nl.

Slachtoffer

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Ik zag hem naar beneden vallen, donsveertjes waaiden alle kanten uit! Hij was op slag dood, een paar bloeddruppels sijpelden uit zijn snavel op de tegels van de stoep. Ik pakte hem op. Met het nog warme lijfje en de slappe hals in mijn hand, slikte ik even. Natuurlijk er zijn veel ergere dingen, maar toch...

De vogel was gecrasht tegen het raam van onze slaapkamer boven. Later zag ik nog de duidelijke sporen van dit

Afbeelding: koperwiek

vliegongeluk op het glas: een vette vlek met de contouren van de vleugels en enkele pluisveertjes.

Het slachtoffer was een lid van de familie van de lijsters en wintergast in onze tuin. Een koperwiek!

Al dagen achtereen had ik een groep van zo'n tien, twaalf koperwieken zich te goed zien doen aan de sappige bessen van de hulst. Vaak zie je in de winter groepen koperwieken samen met kramsvogels, een andere lijstersoort, afkomen op de bessen en andere vruchten die in deze tijd aan de bomen en struiken zitten.

Als vogelaar heb ik natuurlijk al vaak deze wintergasten, al dan niet door een verrekijker, bekeken. Maar met deze vogel in de hand zag ik pas echt de schoonheid van dit dier en waarom hij de naam koperwiek draagt. Als ik een vleugel optil straalt de oranjebruine onderkant van de vleugel en zijkant van het lijf je tegemoet. Met een klein beetje fantasie: de kleur van roodkoper. Vooral in de vlucht is deze kleinste van de lijsters goed herkenbaar. Maar helaas deze vogel vliegt niet meer. De ogen zijn gesloten, evenals de snavel. Maar juist daardoor valt de lichte wenkbrauwstreep boven het oog op. De borstveertjes zijn hier en daar wat verfomfaaid maar kunnen niet de pracht van de gestreepte borst verhullen van deze eens zo kwieke vogel.

Een dag later zie ik weer de groep koperwieken in de hulst. Zouden ze beseffen dat er een ontbreekt?

Ledenadministratie

Nieuwe leden

A. Busweiler
K. Norel
A. Visser
J.E.M. Kniest Ten Brink

Opzegging lid

S. van der Voort

Wat zijn paddenstoelen nou eigenlijk en kun je ze in de winter ook vinden?

AUTEUR: KARIN DE RAADT

Paddenstoelen zijn de vruchtlichamen van een zwamvlok of mycelium. Het is duizelingwekkend: één theelepeltje bosgrond bevat al gauw drie kilometer mycelium! Mycelium is oersterk, hoezeer mensen de natuur ook verstoren, mycelium blijft bestaan. Na de bom op Hiroshima in 1945, dook als een van de eerste tekenen van leven de Matsutake op, een hoogst begeerlijke zwam voor de Japanners. Ook rond Tsjernobyl, waar na de kernramp in 1986 niets meer gedijde, groeiden als eerste weer paddenstoelen.

Afbeelding: mycelium

Het vruchtlichaam van de zwamvlok wordt pas zichtbaar onder de juiste condities van temperatuur, luchtvochtigheid en een beetje zonlicht. Ze zijn afhankelijk van een koolstofbron en hebben een eigen plaats in de kringloop. In Nederland zijn ruim 5000 soorten beschreven, in heel Europa meer dan 10.000 en wereldwijd ongeveer 250.000. Naar schatting is 70% nog onbekend en nog niet beschreven.

Hoofdgroepen

Qua leefwijze onderscheiden we drie groepen paddenstoelen.

Ten eerste de symbionten: dit zijn paddenstoelen die samenwerken met hun gastheer en dit tot wederzijds voordeel. Ondergronds vormen de schimmeldraden een netwerk rond de wortels van de plant/boom/gastheer. Hierdoor wordt het wortelstelsel vergroot, waardoor de boom in staat is om meer vocht en voedingsstoffen op te nemen. In ruil daarvoor geeft de boom suikers terug aan de zwam, die dat zelf niet aan kan maken, omdat het blad dat nodig is voor de fotosynthese ontbreekt. Deze paddenstoelen zijn aan specifieke bomen verbonden. Zo vind je vliegenzwammen heel vaak bij berken en gewoon eekhoorntjesbrood onder eiken.

Op de tweede plaats onderscheiden we parasieten: die zitten op de stam van levende, maar verzwakte bomen. Het betekent dat de boom er op termijn aan dood gaat. De pa-

rasieten tasten het hout aan en versnellen daardoor het afbraakproces. Veel parasieten leven door in het dode hout totdat dit geen geschikt voedsel meer bevat. De parasieten zijn dan saprofyten geworden. Veel parasieten hebben voorkeuren. De porseleinzwam bijvoorbeeld, parasiteert alleen op beuken, de berkenzwam op berken en de echte tonderzwam op beuken en berken. Slechts een enkele schimmel, zoals bijvoorbeeld de zwavelzwam is in staat om gezonde bomen binnen te dringen.

Afbeelding: kleverig koraalzwammetje, saprotroof

Op de derde plaats onderscheiden we de saprotrofen: die zitten op dood materiaal zoals op strooisel, humus of hout, zelfs op kegels van naaldbomen, dode dieren of vogelveren. Daardoor worden ze de 'opruimers' of 'vuilnismanen' van het bos genoemd. In werkelijkheid zijn ze gewoon aan het eten. Sinds veel terreinbeherende organisaties vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw dood hout in het bos laten liggen, zijn er veel meer saprotrofe paddenstoelen ontdekt en hun aantal groeit nog steeds.

Sporen

Op basis van de sporenvorming zijn er twee hoofdgroepen te onderscheiden die onder alle genoemde groepen te vinden zijn. Dit zijn de steeltjeszwammen of basidiomyceten en de zakjeszwammen of ascomyceten.

Bij de steeltjeszwammen worden de sporen uitwendig gevormd, de basidiën. Voorbeelden hiervan zijn de vliegenzwam, gewoon eekhoorntjesbrood en grote stinkzwam. Bij de zakjeszwammen worden de sporen inwendig gevormd, binnen meestal buisvormige cellen, de asci. De sporen worden pas bij rijpheid naar buiten geschoten. Voorbeelden hiervan zijn de aardappelbovist en bekerzwammen.

Naast deze twee hoofdgroepen onderscheiden we een aantal vormgroepen, die ook weer dwars door alle genoemde groepen heen voorkomen.

Dan moeten we denken aan boleten, plaatjes- en gaatjeszwammen, stekel-, knots- en koraalzwammen, korst-, tril-, buik-, beker- en kernzwammen.

Heksenboter

Een aparte groep vormen de slijmzwammen, zoals bijvoorbeeld heksenboter. Dit is eigenlijk geen paddenstoel, maar is verwant aan de amoeben, een eencellig diertje dat meerdere kernen kan bevatten. Heksenboter voedt zich met micro-organismen (en lust ook havervlokken!) en beweegt zich voorwaarts (in alle richtingen) met een snelheid van 1 centimeter per uur en laat daarbij een glanzend kruispoor achter. Het plasmodium vormt sporen die gemakkelijk passief door de wind of insecten worden verplaatst.

Afbeelding: heksenboter

Het valt niet altijd mee om een paddenstoel in het veld direct te herkennen. Je kijkt naar een aantal specifieke kenmerken van de hoed, de lamellen/gaatjes (spiegeltje meenemen!), de steel, eventuele verkleuring bij kneuzing, substraat, waardplant, geur en eventueel smaak (klein stukje en weer uitspugen!). Ook apps geven geen 100% zekerheid.

Vaak moet je thuis aan de slag met een vers exemplaar om een sporenfiguur te maken en door de paddenstoel door te snijden kun je de lamelaanhechting zien, of er verkleuring aan de buitenlucht optreedt en of bijvoorbeeld de steel hol is. Als je er helemaal niet uitkomt is microscopisch onderzoek vaak noodzakelijk.

Leefomgeving

Paddenstoelen zijn gebonden aan een bepaalde leefomgeving. Sommige soorten komen op veel verschillende plekken voor, zoals de gewone zwavelkop die je overal kunt vinden waar voldoende groot dood hout aanwezig is. Andere soorten stellen hogere eisen en vinden alleen in bepaalde biotopen een geschikte habitat om te groeien. Een aantal belangrijke biotopen waar je paddenstoelen kunt vinden zijn bossen, lanen, wegbermen, moerassen, graslanden, heidevelden en duinen. Daarbij is ook de grondsoort, voedselrijkdom of vochtigheid van groot belang. Bijvoorbeeld een naaldbos op droge zandgrond of een bemest agrarisch grasland, een brandplek op een heideveld.

Ook het beheer van het gebied is van groot belang voor het doen voorkomen van paddenstoelen. Kijken we bijvoorbeeld naar het bos, dan zijn de volgende beheermaatregelen in het algemeen gunstig voor paddenstoelen: het

bos met rust laten en oud laten worden; stimuleren van een gevarieerde leeftijdsopbouw en van spontane bosontwikkeling; streven naar gemengd bos; vermijden van zwaar materieel bij de houtoogst; dood hout laten liggen; verwijderen van overmatig strooisel; handhaven of heel geleidelijk herstellen van oorspronkelijke waterstanden.

In de winter

De meeste paddenstoelen worden geassocieerd met de herfst. Dat is inderdaad de periode van het jaar waarin ze het vaakst gevonden kunnen worden.

Maar er zijn ook paddenstoelen in de winter of in het vroege voorjaar te vinden en zelfs jaarrond.

Welke paddenstoelen zijn dat en waar leven deze soorten van?

- Afbrekers (saprotrofen) van dood hout, takken, strooisel, op kegels etc.
- Parasieten op levende bomen, bijvoorbeeld bepaalde houtzwammen
- Parasieten die overleven in dode plantenresten en vruchten
- Symbionten zijn in de minderheid.

Enkele voorbeelden:

De gele trilzwam: die laat zich vooral zien als de winter aanbreekt. Hij groeit als een parasiet op een korstzwam. Deze merkwaardige zwam lijkt op een drilpudding. Vorst deert hem niet. Als de trilzwam stijf bevroren is geweest en weer ontdooit, staat hij er weer bij alsof er niets is gebeurd.

Ook de gewone oesterzwam is in de winter en het vroege voorjaar aanwezig. Ze groeien vaak op zachtere houtsoorten zoals populier, wilg en berk, vaak dakpansgewijs gegroepeerd. Ze hebben geen steel en zitten zijdelings aan het substraat vast.

Afbeelding: gewone oesterzwam

De gewone zwavelkop kun je jaarrond vinden in alle stadia van ontwikkeling. Ze leven op dood naald- en loofhout en zijn qua biotoop niet erg kieskeurig. Ze groeien meestal in grote groepen bijeen.

Andere paddenstoelen die zich niets aantrekken van kou en vorst zijn: de echte tonderzwam, het gewoon elfenbankje, de berkenzwam, het gewei-zwammetje, de aardappelbovist, de paarse- en gele korstzwam, de waaierkorstzwam en de stekeltrilzwam.

Ik zou zeggen: ga op zoek!

Uitkijktoren

AUTEUR: REDACTIE HGB

Naar aanleiding van het op persoonlijke titel geschreven artikel van Bert van der Saag over de plannen voor de bouw van een uitkijktoren op de Loenermark, ontving de redactie van Het Groene Blad (HGB) een kritisch commentaar van de voorzitter van de Dorpsraad Loenen en het verzoek in het volgende nummer van HGB een (gedeelte van een) persbericht op te nemen. Daar willen wij graag aan voldoen.

Uit het persbericht van de voorzitter van de Dorpsraad, Willem de Zanger:

“Dorpsraad Loenen Zonedorp heeft het helemaal gehad met de veelal negatieve, onjuiste en onvolledige berichtgeving in de media over de Uitkijktoren die de Stichting Vrienden van de Loenense Bossen wil herbouwen. Volgens de voorzitter van de Dorpsraad, Willem de Zanger, wordt door de beeldvorming die daaruit ontstaat de stichting onrecht aangedaan.

Bij de realisatie van de plannen voor de wederopbouw van de uitkijktoren is niet over een nacht ijs gegaan.

Voorafgaand aan de plannen voor de uitkijktoren is bodemonderzoek verricht. Het gerenommeerde natuuronderzoeksbureau Natuurbalans uit Nijmegen heeft eveneens in totaal drie grote natuur- en aanvullende onderzoeken gedaan, waarvan het laatste begin 2022 is afgerond.

De provincie Gelderland heeft in 2022 het Recreatieplan Veluwe vastgesteld. “De Veluwse bos- en natuurgebieden zijn daarbij ingedeeld in vier categorieën. Naast de Natuurtrimbaan komt de Uitkijktoren en Schaapskooi te staan in een gebied dat valt onder de categorie matig intensieve recreatie,” stelt Willem de Zanger, “dit gebied maakt nog geen 5% uit van het totale gebied.” De rest van het gebied is vrijwel volledig voor de natuur bestemd. Indien de natuur werkelijk in het gedrang komt worden er in samenwerking met de beheerder GLK passende maatregelen genomen.

De inwoners van Loenen spelen een belangrijke rol bij de totstandkoming en onderhouden van alle activiteiten in de Loenermark. “Loenen heeft van oudsher een sterke sociale cohesie, aan vrijwilligers hebben we geen gebrek en zelfs 85% van de inwoners heeft de plannen voor de toren financieel ondersteund en een groot aantal donateurs doet dit nog steeds,” aldus De Zanger.

Wat De Zanger ergert is, dat de bezwaren vaak zijn gebaseerd op gedeeltelijke of reeds achterhaalde en onjuiste informatie. Daarnaast heeft men niet de moeite genomen om vooraf bij Dorpsraad of Vrienden van de Loenense Bossen informatie in te winnen. Het bestuur van de

Vrienden van de Loenense Bossen komt zo in een verkeerd daglicht te staan. Zij zijn zeer zorgvuldig en met grote toewijding en enthousiasme te werk gegaan bij het ontwikkelen van de plannen.”

Een uitgebreide toelichting is te lezen op <https://vriendenloenensebossen.nl/plannen-voor-uitkijktoren/>

Mollen leven kort maar intens

Auteur: Karin de Raadt

Het leven van de mol speelt zich grotendeels buiten ons blikveld af. Het resultaat van zijn graafactiviteit is wel goed zichtbaar in de vorm van vaak flinke hopen aarde. Bij de meeste zoogdieren zijn de haren in een bepaalde richting geplaatst, meestal naar achteren. Maar bij de mol kunnen de haren in de huidaanhechting kantelen, zodat ze niet blijven steken in het gangenstelsel bij het naar achteren kruipen.

's Winters werken mollen gestaag door. Nog wat harder zelfs om aan hun vereiste quotum calorieën te komen, de mol moet per dag 40-50 gram voedsel binnenkrijgen, in de vorm van regenwormen, insecten, engerlingen, slakken en soms een kikker. Een mol is niet blind, maar wel slechtziend. Zijn belangrijkste zintuig is zijn spitse, roze snuit die gevoelige snorharen en tastzenuwen bevat. Het gewicht van het mannetje is 65-140 gram, vrouwtjes zijn 25 gram lichter.

De slijtageslag eist zijn tol: slechts een op de vijftig mollen haalt een leeftijd van drie jaar.

De staartmees

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG
FOTO'S: MARIJKE KEMPS

Dicht bij elkaar is het warm

Iedereen valt voor staartmezen en is geneigd ze met een verkleinwoord aan te duiden. Ze zien er zo aandoenlijk lief uit, die pluizenbolletjes met de, naar verhouding, te lange staart. Juist in de winter en in het vroege voorjaar zie je ze veel.

Die staart

Het is niet moeilijk te bedenken hoe een staartmees aan zijn naam komt: het beestje valt direct op door zijn lange staart en hij lijkt op een mees. 'Lijkt op' inderdaad, want het is namelijk helemaal geen mees. Hij is zelfs in de verste verte niet verwant aan mezen. Staartmezen vormen een aparte vogelfamilie van veertien soorten die in de indeling van vogelfamilies zelfs dichterbij de grasmus staan.

Een van die soorten is 'onze' staartmees. Soms vallen er in ons land witkopstaartmezen, afkomstig uit Scandinavië en Oost-Europa, waar te nemen. Deze hebben een geheel spierwitte kop, scherp afgescheiden van de zwarte hals-

kraag en met veel wit in de vleugels. De 'gewone' staartmees heeft ook een witte kop maar met zwarte strepen en een donkere rug.

Ook in het Engels (Longtailed Tit) en in het Duits (Schwanzmeise) is qua naam de staart het meest opvallend. En wat dacht je van de streeknamen 'pijlstaartje' en 'langstaartje'.

De groep

Het is een genot naar staartmeesjes te kijken! In tegenstelling tot hun drukke gedrag en dwarrelende bewegingen kunnen ze je ook een heel gezellig en rustgevend gevoel geven. Omdat ze helemaal niet schuw zijn en vaak tot heel dichtbij benaderbaar, kun je ze een behoorlijk lange tijd bewonderen en, zeker door een verrekijker, goed observeren. En als ze dan, mees voor mees, achter elkaar aan wegvliegen, kom je tot de verzuchting: "was alles in het leven maar zo mooi".

Staatmezen zie je eigenlijk nooit alleen. Het zijn zeer sociale vogels, die buiten de broedtijd in groepjes leven die bestaan uit families. Ze trekken rond in een eigen groeps territorium van enkele tientallen hectaren grond, dat verdedigd wordt tegen andere groepen staartmezen. De leden van de groep herkennen elkaar aan de 'roepjes' die zelfs per individu verschillen. Ze zijn voortdurend met elkaar 'in gesprek'.

Blijft een lid van de groep ergens hangen, dan wordt er gewacht tot de achterblijver er weer bij is. Een groepje

kan een tijdje rustig foerageren om dan plotseling weer snel verder te gaan. Vaak sluiten andere kleine bosvogels, zoals pimpelmezen, koolmezen, goudhaantjes en vuurgoudhaantjes, tjiftjaffen en boomkruipers, zich bij de staartmezen aan.

Een staartmees is licht, weegt hooguit tien gram. Hij kan daarom aan de dunste twijgjes hangen op zoek naar kleine insecten en spinnetjes die wij met het blote oog niet eens kunnen zien. Dicht tegen elkaar zittend op een tak, brengen ze de nacht door. Dat is heel effectief, energiebesparend. Net als andere heel kleine vogels zijn staartmezen gevoelig voor koude. In koude, en ook iets minder koude, winternachten klitten ze vaak samen, de lijfjes dicht tegen elkaar gedrukt en de staartjes uitstekend, als was het een ragebol. Slim is dat, knus en lekker warm!

Ook in de tuin?

De staartmees (*Aegithalos caudatus*) bewoont grote delen van Eurazië. In West- en Midden-Europa kennen we de ondersoort *Europaeus*. In Nederland is hij een stand- en zwervvogel die het jaar rond te zien is. De landelijke populatie wordt geschat op 23.000-28.000 paren. Aangevuld met zwervers liggen de winteraantallen tussen 50.000 en 100.000. Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw nemen de aantallen geleidelijk af wat vooral de hoge zandgronden (Veluwe) treft. Ook in de steden gaan de aantallen achteruit. De tendens bij gemeentes om te kiezen voor gazons in plaats van struiken, en de neiging van sommige particulieren om gazons in tuinen te vervangen door stenen en terrassen is natuurlijk ongunstig voor de staartmees.

Als leefgebied zijn de kustduinen en de hoge gronden in het binnenland, favoriet. Staartmezen zijn hier algemeen in rijk gestructureerde bossen, maar komen ook voor in bosjes met een goed ontwikkelde struiklaag of dichte (naald)bomen. Ze nestelen ook graag in heggen en struwelen in kleinschalig boerenland. Tuinen met enkele dichte (stekel)struiken, loofbomen en vooral veel afwisseling tussen open gras en struikgewas, kunnen staartmezen aantrekken. In de winter, als ze naast insecten ook graag zaden eten, doe je staartmezen een groot plezier met vetbollen waar ze met hun kleine puntsnaveltjes de zadjes uit kunnen peuteren.

Een nestje bouwen

Al in februari en maart krijgen staartmezen lentekriebels. De wintergroepen vallen dan uit elkaar en er vindt paarvorming plaats. Daarvoor verlaten de vrouwtjes de eigen groep om in een naburige groep een mannetje te zoeken. Dan wordt een territorium bezet in het groepsgebied van het mannetje en begint de nestbouw.

En dat is niet zomaar even gedaan! Man en vrouw bouwen samen dat nest en daar zijn ze wekenlang tot soms wel ruim een maand mee bezig! Maar dan heb je ook wat: een prachtig bolvormig nestje van mos, spinrag en haar met een smalle opening aan de zijkant. De buitenkant is gemaakt met korstmossen en zit in dichte struiken, voortreffelijk gecamoufleerd. De binnenkant bestaat uit veren, een knus holletje dus. Hoe eerder het nest gebouwd wordt hoe meer veren het bevat, als antwoord op de lage temperaturen van het voorjaar.

Helpers

Eind maart al kan het vrouwtje op de eieren zitten. Dat zijn er meestal acht tot twaalf, wit van kleur met vlekjes. Na een week of twee komen de eieren uit en breekt voor beide ouders een drukke periode aan. Maar dan gebeurt er iets bijzonders; weer een goed voorbeeld van de sterke sociale familieband: de ouders krijgen bij het (op)voeden van de jongen hulp van een derde of vierde familielid! Deze 'helpers' zijn familie van het paar, bij wie het eigen broedseizoen mislukt is. Voor zover bekend zijn de helpers steeds jongen van het mannetje van het succesvolle broedpaar. Een nest kan tot wel acht helpers hebben. Zo maken ooms, tantes en jongen van eerdere jaren in een voor hen verloren broedseizoen zich toch nog erg nuttig voor de staartmezen-gemeenschap. Vrijwilligerswerk waar wij mensen nog een voorbeeld aan kunnen nemen.

Overigens doen staartmezen niet al te moeilijk over familierelaties. Partnerruil en buitenechtelijke paringen zijn zeker niet vreemd bij staartmezen. De buitenechtelijke jongen worden meestal verwekt door een naaste buurman, die dan daarna ook wel een deel van de ouderlijke zorg voor zijn rekening neemt. Als de jongen uitgevlogen zijn gaan ze allemaal weer voor een rondzwervend bestaan (binnen een paar vierkante kilometer) als één grote familie, want daar moet je het toch van hebben.

Als die film al niet bestond zou je hem alsnog kunnen maken over de staartmezen: 'Allemaal familie'.

Bronnen:

Vogelbescherming Nederland
SOVON Vogelatlas (2018)
Diverse vogelboeken

Paddenstoelenexcursie

Afbeelding: rode koolzwam

AUTEUR: SANDRA OMLO

Op 8 oktober stond de jaarlijkse paddenstoelen excursie op landgoed Leusveld gepland.

We (Thijs, Karin, Herma en ik) waren een beetje bezorgd dat er misschien wel weinig paddenstoelen zouden zijn omdat het al een tijd prachtig, maar droog weer was geweest. Maar dat viel HEEL erg mee. We zagen bij de voorwandeling al veel en leuke soorten.

Het was heerlijk weer, dus stonden er zondag om 14.00 uur vier enthousiaste gidsen klaar om met 33 personen, in vier groepen op pad te gaan.

De eerste groep liep iets door, twee groepen zagen al veel paddenstoelen bij de parkeerplaats en ik begon bij de grote parasolzwammen die daar elk jaar weer in het grasveld staan. Daarna ging ik naar de berm bij het Hallsepad. Daar stonden heel veel rodekoolzwammetjes. Ze waren bijna niet te herkennen omdat door de droogte de hoed roze/wit was geworden. En daar zagen we ineens piepkleine nestzwammetjes!

We zouden zo snel mogelijk het fietspad verlaten. Bij de 2 meter hoge gekapte beuk met heel veel zwammen erop en eronder gingen we linksaf. Hier waren veel aardappelbovisten (vorig jaar bijna geen), russula's en parelamanieten. Er was een prachtig rode russula, de braakrussula. Die hebben we met vier dappere personen op het puntje van onze tong geproefd. En weer uitgespuugd natuurlijk. Deze paddenstoel smaakt niet vies, maar is scherp.

We gingen het tweede pad naar rechts. Daar zagen we kastanjeboleten (buisjeszwammen). Hier waren ook een paar bijzondere paddenstoelen, zoals de schotelkluiszwam, de groene anijstrechtterzwam, waar iemand nog met zijn neus boven heeft gelegen en de kleine stinkzwam. Aan de laatste wilde niemand ruiken.

In deze laan staan veel slechte en dode bomen. Dus waren er paddenstoelen als porseleinzwam, goudvliesbundelzwam en bleke oesterzwam op de stammen te zien. Zwammen die parasitair beginnen en daarna opruimen (saprofyt).

We zagen nog een slappe grote stinkzwam. Deze stond een dag eerder nog fier rechtop!

Via de Kaniestraat, waar we een prachtige eikhaas zagen (iemand werd heel enthousiast omdat ze wist dat die eetbaar is) liepen we het drukke fietspad voorbij en namen een prachtige beukenlaan naar rechts. We wisten dat daar onze enige vliegenschwam stond. Dus iedereen was blij! Deze laan kwam weer uit op het Hallsepad.

Tegenover de gekapte beuk van het begin van de excursie hadden we twee prachtige gekraagde aardsterren gezien. Dat was mijn toetje!

We hebben onderweg natuurlijk nog veel meer paddenstoelen gezien maar die zal ik niet allemaal noemen.

Ik hoop u volgend jaar te zien bij onze excursie bij Voorstonden met hopelijk weer veel paddenstoelen.

Interview met Jan Coenraads

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

"Als ik de natuur in ga, raken de ergernissen op de achtergrond"

Jan is zijn hele beroepsleven 'onderwijzer' geweest en dat merken we telkens als hij als gids optreedt voor IVN Eerbeek. Toch was natuurgids worden niet de directe aanleiding om, tien jaar geleden, aan de opleiding tot gids te gaan deelnemen. Jan wilde vooral zijn kennis op het gebied van de natuur in het algemeen en van planten in het bijzonder, vergroten. Inmiddels is voor iedereen duidelijk geworden, onder andere door zijn vaste bijdragen over planten in Het Groene Blad, dat het met die kennis wel goed zit.

Anderen wat vertellen, onderwijs geven, zit beide echtelieden in het bloed. De basisschoolomgeving is dan ook de setting waarin zij elkaar hebben ontmoet. Zowel Jan als zijn vrouw Ludia 'stonden' destijds op twee verschillende scholen in Eerbeek. Onder het genot van koffie met een cakeje worden anekdotes uit die tijd opgehaald. En daaruit blijkt dat het onderwijs in de loop der tijd wel veranderd is maar ook dat de echte interesse voor de leerling bij deze onderwijskrachten hetzelfde is gebleven.

Het is pas tien jaar geleden dat Jan lid geworden is van IVN Eerbeek. Dat was op het moment nadat hij, op 64-jarige leeftijd, zocht naar een nieuwe tijdsinvulling toen hij stopte met zijn baan aan de school in Leuvenheim waar hij de laatste vier jaar gewerkt had. Onder het mentor-schap van een qua gedetailleerdheid op hem lijkende Henk de Bruin, heeft hij 'de cursus' als zeer plezierig en waardevol ervaren. Na die opleiding, waarbij ik Jan voor het eerst tegenkwam, is hij op meerdere manieren steeds heel nauw betrokken gebleven bij IVN Eerbeek.

Kunstabunker

Jan is geboren in Steenwijkerwold op een heel bijzondere plaats: de kunstabunker in het bos bij Paasloo. Dit is een imposant gebouw voor de veilige opslag van kunst tijdens de oorlog. In een deel van die bunker was een woning ingericht waar Jans vader als toezichthouder functioneerde. Zijn vader was politiemann, zoals meerdere leden van de familie. Ook de jongere broer van Jan koos aanvankelijk voor een uniformberoep; hij was gedurende vijf jaar militair. Jan ging echter een andere richting uit. Vanwege de gevolgen van een ernstig verkeersongeluk werd hij voor militaire dienst afgekeurd: 'voorgoed ongeschikt'.

Acht jaar heeft Jan in dit bijzondere gebouw gewoond voordat hij naar Staphorst verhuisde. Die bijzondere locatie heeft veel indruk op hem gemaakt en nog altijd kan hij ook op anderen, zoals mij, indruk maken door zijn verhalen over de nog altijd bestaande en in gebruik zijnde bunker, ook wel 'Paasloo Pantheon' genoemd. Met zijn kolos-

sale dikke betonnen muren, bekleed met bakstenen en rode dakpannen, is het de enige bovengrondse kunstabunker van Nederland.

Wellicht was de unieke geboorteplek wel het begin van Jans (latere) passie voor geschiedenis in het algemeen en vervolgens voor archeologie in het bijzonder. Al vanaf zijn dertigste is hij lid van de AWN Nederlandse Archeologievereniging. Hij geeft excursies over de oudheid en is ook lange tijd afdelingsvoorzitter geweest. Jan schrijft artikelen over allerlei archeologische onderwerpen in het blad van de oudheidkundige vereniging en verleent graag zijn medewerking aan exposities e.d.

De belangstelling voor de oudheid heeft ertoe geleid dat hij inmiddels ook een grote kennis heeft van historische verschijnselen (zoals bijvoorbeeld grafheuvels) in de omgeving. IVN-excursies waarbij Jan als gids betrokken is kan hij daarmee met interessante verhalen over het verleden laderen.

Onderwijzer

Na de verhuizing naar Staphorst heeft Jan daar de basisschool verder doorlopen en vervolgens de middelbare school en de 'kweekschool', de opleiding tot leraar basisschool, in Meppel. Toen ze in Eerbeek aan de Theo Thijsenschool een leerkracht vroegen heeft hij gesolliciteerd

en werd hij aangenomen. Later is hij van deze school naar de Cornelis Jetsesschool gegaan in een nieuwe wijk van Eerbeek. Hij is enige tijd adjunct-directeur geweest maar geeft aan in het algemeen niet zo managementgericht te zijn. Hij wil wel verantwoordelijkheid dragen maar alleen voor zaken die hij zelf uitvoert.

Jan is in een bosrijke streek geboren en opgegroeid en in de agrarische omgeving van Staphorst kwam hij regelmatig op boerderijen. Toch moest het tot zijn pensioen duren voordat hij ook in Eerbeek zich meer op de natuur ging richten. Geen werk meer hebben was te rustig voor Jan; hij zocht naar meer bezigheden. Met zijn deelname aan de opleiding tot natuurgids werd Jan ook meteen lid van IVN Eerbeek e.o. en ging zich daar actief voor inzetten. Jan is trouwens zeer te spreken over die cursus, de medecursisten en de docenten en refereert nog even aan het interview met een van de organisatoren, Maria Bruggink, in het vorige nummer van Het Groene Blad.

De natuur in

Jan heeft na zijn actieve loopbaan in het onderwijs inmiddels de omgeving heel goed leren kennen en weet er als natuurgids veel over te vertellen. De plantjes hebben zijn grootste interesse maar ook de vogels boeien hem in hoge mate. En niet alleen die in de landelijke omgeving van Eerbeek en Loenen maar ook op bescheiden terrein; in zijn eigen tuin. Vanuit de kamer zien we tijdens ons gesprek diverse meesjes, mussen en merels af en aan vliegen. Jan moet het daarbij, zoals zoveel ouderen, vooral van het zien hebben want zijn gehoor wordt helaas wat minder. Speciale interesse heeft Jan voor steenuilen. Hij heeft zich niet voor niets aangesloten bij de steenuilenwerkgroep, die, heel toepasselijk, 'De Steenuil Brummen' heet.

Als auteur van Het Groene Blad heeft Jan al vele malen zijn kennis over planten en bomen om het huis kunnen etaleren. Vanwege het woekerende karakter van de abeel heeft hij deze boom, met al zijn schoonheid maar ook de verwoestende kracht van zijn wortels, zelfs tweemaal beschreven. De boom is inmiddels weg maar hij moest er wel zijn hele tuin door restaureren.

Nu de plantjes in de buurt een beetje beginnen op te raken zou hij over kunnen gaan tot het af en toe schrijven van een 'stukje' over de Natuurtuin Harmanahof. Jan is hier immers ook een van de actieve medewerkers. Regelmatig werden er ook al door anderen opmerkelijke waarnemingen gedaan en beschreven over dit prachtige stukje natuur.

Bankje

In de Harmanahof staat een bankje, vlak bij de poel, en dit is een van zijn favoriete bankjes om te genieten van al het moois dat er (nog) is. Een ander bankje en daarmee een gebied dat zijn belangstelling in hoge mate heeft, is het bankje op een heuveltje op de Empese en Tondense Heide. Een bijzonder stukje 'natte heide' dat momenteel met het hoge water echter wel erg nat is. Jan is niettemin erg enthousiast over het hier inmiddels ruim tien jaar geleden

uitgevoerde natuurherstelplan. Hier kan hij tot rust komen en ergernissen even van zich afzetten.

De politiek en hoe mensen met de natuur omgaan is wel de grootste ergernis. Jan maakt zich grote zorgen over het alsmat uitstellen, het niet tot beslissingen kunnen komen. In het gunstigste geval denkt men hooguit vier jaar vooruit. En op grond van de laatste verkiezingen zouden we zelfs wel weer eens achteruit kunnen gaan. Weer worden de zo noodzakelijke ingrepen op het gebied van de natuurbescherming op de lange baan geschoven. "En dit uitstelgedrag gaat ons ook nog eens ontzettend veel geld kosten".

Mooi Nederland

Maar als we weer terugkeren naar de doorgaans positieve instelling van Jan komt hij toch tot de conclusie dat we hier in een van de mooiste stukken van Nederland leven. "Je hebt hier eigenlijk alles wat je je maar kunt wensen, behalve de zee." De omgeving is fantastisch met bos, heide, water, beken, rivieren, coulisselandschap, landgoederen, kastelen enz. De vele restanten van oude beschavingen komen daar voor de amateurarcheoloog dan nog eens extra bij.

Als IVN-er kom je hier zeker aan je trekken. Jan is het eens met het veelgehoorde geluid dat IVN-Eerbeek zou moeten groeien en aan verjonging toe is. Zeker wat het aantal jonge actieve leden betreft. Hij raadt dan ook iedereen aan IVN lid te worden.

"Maar beter grijze haren die wat doen dan mensen die niks doen" is het terechte commentaar van Jan.

En zo sluiten we ons gesprek af: positief en toch nog optimistisch voor de toekomst.

Naam: Jan Coenraads

Woonplaats: Eerbeek,

Geboortedatum: 16-05-1948

Geboorteplaats: Steenwijkerwold, buurtschap De Basse
Basisschool: Kerkbuurt (Steenwijkerwold), Paasloo en Staphorst

Voortgezet onderwijs: ULO te Meppel

Beroepsonderwijs: PABO (voorheen kweekschool) te Meppel

Werk: 40 jaar leraar basisschool ('onderwijzer') in Eerbeek en Leuvenheim

IVN lid en gids sinds 2013 bij IVN Eerbeek e.o.

Burgerlijke stand: gehuwd met Ludia, twee dochters en twee kleinkinderen

Hobby's: muziek luisteren en spelen in een bluesband, archeologie, werkgroep steenuil, IVN, redactie Groene Blad, lezen, fietsen en wandelen.

Wandeling Imbosch/ Ringallee

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG (EERSTE GIDS)

Er waren op 10 december 2023 veertien mensen afgekomen op de IVN-doorstapwandeling in de Imbosch.

Omdat er verschillende activiteiten in de omgeving op stapel stonden, waren wij al bang dat de belangstelling voor onze excursie niet zo groot zou zijn. Dat viel dus nog redelijk mee.

Na overleg, besloten we om in twee groepjes te gaan lopen. Zeven bezoekers gingen met Thijs en Karin mee en zeven mensen met Lambert en Bert.

Het eerste gedeelte van de route, vanaf parkeerplaats De Elsberg de 'Lange Juffer' af naar beneden, liepen we nog gezamenlijk en hier waren al verschillende mooie dingen te zien. Bij de kruising met de Ringallee scheidden onze wegen.

Onze groep ging de Ringallee op, de andere groep ging voorbij de boerderij naar de koppen van de Imboschbeek.

Aangezien dit mijn loopterrein is, had ik vooraf een parcours in mijn hoofd. Dat ging over de Ringallee, door de Kouwerik en via de Imbosch weer terug naar de Lange Juffer. Heel mooi waren de alleeën (de lanen met aan beide kanten twee rijen bomen), te zien. En we kwamen door de buurtschap (Bouwerij) Imbosch met de nadruk op het huis 'Lamgroen', en ook nog de droge koppen van de eveneens droogstaande Imboschbeek. Tot slot was het

nog pittig klimmen om weer boven op de Lange Juffer te eindigen.

Onderweg waren er opvallend veel paddenstoelen. We zagen onder meer diverse oesterzwammen waaronder de oranje oesterzwam, en om in dezelfde kleur te blijven: de oranje aderzwam en de vermiljoen houtzwam. Verder talloze tonderzwammen en hele fraaie spekszwoerdzwammen. De liefhebbers kwamen aan hun trekken. Ook goed te zien was de oranje kleur op verschillende boomstammen. Dit verschijnsel is een alg, die ook wel 'roodalg' wordt genoemd. Eigenlijk is het een groenwier of groenalg met een grote hoeveelheid caroteen waardoor de oranje kleur ontstaat.

Onze groep of in elk geval enkele leden daarvan, waren ook nog zo gelukkig om vier herten te spotten!

Al met al was er genoeg om te bekijken en ook waren er allerlei verhalen. De gidsen hadden een fijne middag en we hadden de indruk dat de gasten dat ook hadden.

Tijdens de wandeling werd de opmerking gehoord dat met deze excursie de historische stukken in Het Groene Blad over de Ringallee en de Imbosch veel meer zijn gaan leven als je de omgeving met eigen ogen aanschouwt en er bovendien nog mondeling de uitleg bij krijgt die in HGB op papier staat.

afbeelding: huis Lamgroen

Mijn bankje bij de Soerense Sprengenbeek

AUTEUR: HERMA SCHERPENZEEL

In de serie: 'Bankje met uitzicht' (3)

Het is een prachtige plek, daar aan de kop van de Soerensebeek, met uitzicht op het diep uitgegraven beekdal, daarin ligt het begin van de beek. Het water komt als het ware 'vanzelf' uit de bodem. Een beekloop tussen paaltjes, daar omheen toestromend water, het zogenoemde 'kwelwater'. De beek verdwijnt in de verte, om de bocht, het vraagt een wandeling om hem te volgen. Gelukkig loopt er een smal pad bovenlangs de beekwal, helaas begrensd door een raster, een zogenaamd 'zwijnen raster', want de beheerders, het Waterschap Vallei en Veluwe, willen niet dat de zwijnen in de beek gaan wroeten. Dat proberen ze volop, te zien aan de vele wroetsporen rondom het raster. Verderop is een sprengkop niet gerasterd, daar mogen de zwijnen lekker hun gang gaan.

Kijkend naar het begin van de beek zie je daar groene planten laag op de oevers, en het hele jaar aanwezig. Dit is het paarbladig goudveil, alleen te vinden op oevers met kwelwater, zoals hier. De bloei is in april, mei. Als je er dan bent zie je misschien ook kleine oranje puntjes beneden in de kwelstrook, met de verrekijker lukt dat het beste. Dit zijn paddenstoeltjes, groeiend op het rottende eikenblad op de oever, met de leuke naam: beekmijtertje. Van dichtbij lijkt het hoedje op een bisschopsmijter. In juni zijn er grotere planten te vinden, ook vlak langs de beekoever, dit is de bittere veldkers. Je onderscheidt deze van de gewone waterkers door de parse meeldraden.

Zomer en winter stroomt het water, want dit grondwater heeft altijd een temperatuur van ongeveer 10 graden Celsius.

Kijk je de andere kant op, dan zie je een stuk heideveld, het laatste overblijfsel van de uitgestrekte velden die hier

vroeger waren. Dit laatste stuk wordt nog gedeeltelijk vrij van dennen- en berken opslag gehouden.

Het is een fijne plek om te zijn: er is van alles te beleven. We gingen er ook vaak heen met de kinderen en kleinkinderen. Het bankje is te vinden door te parkeren op De Plaghak aan de Schaapsallee en dan de route te volgen.

Waarom is juist hier deze beek?

Tot het midden van de 18e eeuw was deze plek gewoon een heideveld. Toen vestigde zich in Laag-Soeren Carel Otto van Kesteren, een architect uit Arnhem met veel interesse voor door water aangedreven papiermolens. Hij zag hier een plek om molens te vestigen en kocht een flinke hoeveelheid grond, voornamelijk heide en veen, maar ook een aantal pachtboerderijen. Vanuit het veengebied stroomde een beek richting IJssel met als eindpunt kasteel de Gelderse Toren bij Spankeren. Hij ging zeer voortvarend te werk en liet een totaal nieuwe beek graven vanuit het veen. Voor voldoende water werden drie zogenoemde sprengkoppen aangelegd, samenvloeiend in een beek richting zijn landhuis en verderop samenkomend met de bestaande beek.

Ook deze beek liet hij flink vergraven en voorzien van drie sprengkoppen. Aan de ene beek werden twee waterpapiermolens gebouwd met de fraaie namen Nagedacht en Goedgedacht en op de andere beek die de "Bovenbeek" werd genoemd een waterpapiermolen genaamd Welbedacht en ook een Korenmolen. Alle gebouwen van deze molens zijn nu nog aanwezig en in het molengebouw van Nagedacht is nog altijd een wasserij gevestigd, met al de vierde eigenaar uit de familie Slijkhuis.

De Nijenbeek met natte voeten

AUTEUR: JAN D'ANJOU

Toen ik met Myrian in Apeldoorn kwam wonen, was ik nauwelijks bekend met de verscheidenheid van de natuur op de Veluwe en de IJsselvallei. Doordat ik lid werd van een toerfietsclubje is dat geleidelijk aan veranderd. Wanneer ik alleen een rondje wilde toeren koos ik vaak voor 'de IJsselvallei Route'. Fietsen in een idyllisch dijkenschap met statige landgoederen, graslanden, uiterwaarden en licht glooiende akkers omgeven door meidoornhagen en bomen. De route in het kort: Ik reed dan bovenlangs Teuge en Twello door De Worp en dan langs de Bolwerksmolen over de dijk en de Wilpse Klei naar Nijenbeek. Daar stopte ik vaak om even op adem te komen en van het uitzicht te genieten. Daarna verder door Gietelo en via het fietspad door het Appense Bos naar Klarenbeek en vervolgens langs de Beekbergse Beek en het Apeldoorns kanaal weer naar huis. Ik heb deze route heel vaak gereden.

Na onze verhuizing naar Eerbeek heb ik de route naar Nijenbeek naar het zuiden omgeleid. Myrian en ik fietsen nu over het Hallsepad naar Brummen. Dan via de Piepen beltweg en met een uitstapje over de Weg van het Ganzen Ei, achter het net gerestaureerde landhuis Reuversweerd en de historische boerderij Laag-Helbergen langs. En verder over het nieuwe fietspad langs de IJssel, richting de N345 naar De Hoven en dan over de dijk langs de Rammelwaard naar mijn rustpunt Nijenbeek.

Nijenbeek

De huidige ruïne Nijenbeek werd in de 13e eeuw gebouwd als donjon (verdedigingsburcht). Het werd van de 16e eeuw tot in de 19e eeuw bewoond.

Kasteel Nijenbeek is vooral bekend door de gevangenschap van hertog Reinoud III van Gelre. In de beruchte broedertwist met zijn jongere broer Eduard dolf Reinoud het onderspit en werd in 1361 in de Nijenbeek gevangengezet. Het verhaal gaat dat Reinoud daar erg goed te eten kreeg. Na een aantal jaren was hij zo dik geworden dat de bewakers de celdeur open konden laten. Reinoud paste toch niet meer door de opening. Toen zijn broer Eduard na tien jaar omkwam bij een veldslag, werd Reinoud vrijgelaten. Men moest daarvoor de muur uitbreken. Helaas heeft hij maar drie maanden van zijn eerherstel kunnen genieten.

Op 12 april 1945 verdreven de geallieerden vanaf de overzijde van de IJssel met tanks en granaten de Duitsers uit de Nijenbeek. De geallieerden konden daardoor hun opmars in de bevrijding van Nederland voortzetten. De Nijenbeek bleef helaas zwaar beschadigd achter. De ruïne is in 2016 geconsolideerd.

De ruïne ligt op het landgoed De Poll. De geschiedenis van het landgoed gaat terug tot de 16e eeuw. Het was van oorsprong een havezate. Het huidige huis en landgoed zijn sinds 1991 eigendom van en worden bewoond door barones Antoinette van Lynden. Zij erfde het van jhr. mr. Frederik Johan Constantijn Schimmelpenninck, heer van Nijenbeek (1918-1991). Bijzonder aan het landgoed is dat de eeuwenoude slingerende bandijk 'de bomendijk' en ook een oude IJsselarm zijn opgenomen als een natuurlijk element in het park. Bijzonder is ook dat de laatste dijkverbetering heeft plaatsgevonden door middel van een stalen damwand die geheel in het dijklichaam is geslagen en

volledig uit het zicht is verwerkt. Hierdoor is het historische karakter van de bomendijk bewaard gebleven. Deze unieke bomendijk is met zijn uitzicht over de uiterwaarden en het coulisselandschap van meidoorns, een absolute topper onder de wandelpaden.

Vogels

's Winters overwinteren er enorm veel ganzen (kolganzen, grauwe ganzen en brandganzen) in de uiterwaarden van de IJssel. De kolganzen zijn verreweg in de meerderheid. Op basis van maandelijkse wintertellingen overwinteren er gemiddeld ruim 10.000 kolganzen in de IJsselvallei en omstreken. Het zijn echte kolonievogels. Het is een magnifiek schouwspel de kolganzen, 's morgens wanneer het licht wordt, te zien opvliegen en in grote groepen in V-formatie luid gakkend op weg te zien gaan, om te foerageren op weilanden. Daarbij kunnen ze best grote afstanden afleggen zoals naar de Ooipolder of de Gelderse Poort. Het gebeurt regelmatig dat ze in V-formatie ook over Eerbeek vliegen op weg naar foerageer- of overnachtingsplekken. Je hoort ze dan al van ver aankomen.

Halverwege de dijk tussen gemaal Voorsterbeek en Geldershoofd staat in de Rammelwaard een vogelkijkhut met een prachtig uitzicht over de Grote Plas. Hier overnachten veel watervogels, ook hier vooral veel kolganzen, maar ook veel meerkoeten. De meerkoeten zijn 's winters veel minder agressief, omdat ze dan geen territorium of nest te verdedigen hebben. Verzamelen in groepen biedt meer veiligheid. Ze overnachten op open water b.v. in de luwte van rietvelden en schietwilgen rond de plas. Helaas was op 25 november 2023 het niveau van de IJssel zo hoog dat de vogelkijkhut niet bereikbaar was om van daaraf foto's te maken.

De IJssel

In het verleden meanderde de IJssel meer dan nu. Een bijzonder voorbeeld is te zien op de wandelroute Appense Schouwpad. Die wandeling leidt ons over een deel van de dijk van zo'n voormalige bocht in de IJssel. Het dijkje is opgeworpen rond 1435. Het geeft een indruk van hoe het landschap rond de buurtschap Appen er destijds uitzag en welke belangen hier van oudsher speelden. Sporen van de strijd tegen het water zijn goed zichtbaar o.a. door kolken en andere overgebleven poelen.

Ook bijzonder is dat op sommige plaatsen in de uiterwaarden van de IJssel de dichtheid aan stroomgeulen en tussenliggende ruggen nog zo goed bewaard is gebleven, dat ze zich ook nog heel goed in het terrein laten waarne-

men. Bijvoorbeeld in het natuureservaat Cortenoever (aan de weg naar het Ganzen Ei). Dergelijke uiterwaarden met hoogteverschillen worden kronkelwaarden genoemd. Het hoogteverschil is er op zeer korte afstand soms wel 2 tot 3 meter. Het lijken wel rivierduinen.

De dynamiek van de IJssel is enorm. Machtig en woest met dreigende luchten, maar ook kalm kabbelend met strandjes tussen de kribben en een mooie blauwe lucht, of een opkomende zon met nevel boven het spiegelende wateroppervlak, rechtlijnig en dan weer kronkelend.

Ik heb geprobeerd met een paar voorbeelden aan te geven, waarom de IJssel mij zo boeit. Ik ben mij steeds meer gaan interesseren voor de historie van onze IJssel. Hoe door de eeuwen heen klimaatveranderingen de loop van de IJssel en andere rivieren hebben beïnvloed. Hoe de IJssel met zijn machtige meanders zelf de loop van de rivier heeft gezocht (Atlas van de IJssel ISBN 9789462583894). Hoe de steden langs de IJssel zich hebben ontwikkeld tot invloedrijke leden van de Hanze met contacten ver buiten onze grenzen (in 2023 is het 800 jarig bestaan van de Hanze gevierd).

Maar nog belangrijker, hoe het project 'Ruimte voor de Rivier' verder verloopt. De maatregelen hebben tot nu toe hun nut bewezen en de natuur heeft er baat bij gehad. Het hoogwater niveau van de afgelopen periode heeft nog geen grote overstromingen veroorzaakt. Ik ben benieuwd hoe het verder uitpakt.

Hoe dan ook, de ruïne van Nijenbeek was en blijft mijn favoriete plek om te genieten van het uitzicht over de IJssel en de uiterwaarden in alle jaargetijden. Ik hoop nog vaak op de dijk in de bocht van het weggetje naar de ruïne te mijmeren over het verleden, het heden en de toekomst en vooral ook nog veel mooie foto's te mogen maken.

N.B. De foto's ter illustratie van mijn verhaal zijn gemaakt op 25 november 2023. Ik heb die dag, weer en wind trotserend, de hierboven beschreven route gefietst. Het was geweldig!

Excursie Appense veld en landgoed Beekzicht

AUTEUR: KARIN DE RAADT

Om 14.00 uur zijn we onze wandeling met 55 enthousiaste deelnemers en drie gidsen gestart bij station Klarenbeek. Dit station is ooit gebouwd in opdracht van de familie Krepel, die de lijn af liet takken naar hun houtfabriek. Tegenwoordig worden er deuren en kozijnen gemaakt en is de fabriek onderdeel van Landgoed Klarenbeek.

Aad (van Leeuwen) en ik beginnen in het zogenoemde 'Kabouterbos' aan de westkant van het station, terwijl Chris (Holtslag) in tegenovergestelde richting oostwaarts loopt.

Tijdens het voorwandelen was het traject hier en daar flink drassig, maar vandaag gaat het beter, hoewel laarzen niet overbodig zijn. Al snel zien we een inktzwam, heksenschermpjes, een blauwe kaaszwam, een vliegenzwam en gewone zwavelkoppen van jong tot oud. Langs de Klarenbeekse beek zien we een maretak, mistle of mistletoe in een populier. Deze soort komt vrijwel uitsluitend in Limburg voor, maar hier staat hij al jaren en wordt steeds groter.

Afbeelding: harslakzwam

Afdeelding: maretak

We lopen verder richting 'Het Land van Ooit', een wat naargeestig 'kasteel', te midden van agrarisch land. Het wandelpad wordt omgeven door statige Amerikaanse eiken met hun prachtig verkleurend blad. Aan de voet van sommige eiken bewonderen we de harslakzwam, die bij vochtig weer, en nu met behulp van een flesje water,

prachtig glanzend, donkerrood/purper kleurt. Overigens geen goed teken voor de betreffende bomen, want de zwam is een necrotrofe parasiet, hij doodt de boom. In tegenstelling tot andere houtzwammen is deze soort relatief vergankelijk, zeker als hij op dood hout of boomstronken staat.

De zon schijnt lekker en er staat geen wind terwijl we richting Huis Ekeby wandelen. Het pad wordt intussen omgeven door rododendrons, ook wel oneerbiedig 'landgoederenonkruid' genoemd. Bij het huis staat een vrij hoge Japanse cipres of Japanse ceder of Japanse hanekam, ze hebben dezelfde Latijnse naam: *Cryptomeria Japonica* en in het Nederlands wordt hij kortweg sikkelpipres genoemd, vanwege de boogvormige naalden. De geslachtsnaam is afgeleid van het Griekse krypto (verbergen) en meris (deel) en slaat op de verborgen bloemdelen. Het is de nationale boom van Japan en kan daar een hoogte van 50 meter bereiken. Bij de vele tempels in Japan groeien soms enorme exemplaren. Hun leeftijd wordt geschat op 1000-3000 jaar. In het wild is de soort 'bijna bedreigd'. Ekeby betekent gehucht (by) bij eiken. Vroeger behoorden waarschijnlijk het koetshuis en de boerderij iets verderop er ook toe.

We lopen verder over de Bandijk, een oude IJsseldijk, bedoeld om het overstromende IJsselwater tegen te houden. Inwoners van Apeldoorn staken de dijk met enige regelmaat door, zodat zij droge voeten hielden, de boeven. Tegenwoordig doet de dijk dienst als prachtige wandelroute.

Achter de dijk ontstonden 'wielen', kolken, gevuld met water van de overstromende IJssel. Eén van de bekendste kolken is 'Het Juffersgat' vlakbij Bakker Bril. Hier zit een prachtige legende aan vast!

Bij de grafheuvels houden we even stil. Deze flinke 'terpen' zijn ruim 4000 jaar geleden opgeworpen door het Klokbekervolk om hun doden in te begraven. Ze geloofden heilig in wedergeboorte, vandaar dat hun dierbaren op hun zij en met opgetrokken knieën, in de zogenaamde foetushouding, werden begraven. Natuurlijk kregen ze eten, drinken en wapentuig mee om de overtocht naar een ander 'leven' goed te doorstaan. In een later stadium werden de doden gecremeerd en de urnen begraven in de grafheuvels.

Nadat we al eerder een zwetende kaaszwam hebben bewonderd, zien we in het open veld nog wat leuke soorten staan, zoals het kleverig koraalzwammetje, slijmsteelmycena's, een felrode appelrussula en een jeugdige vliegenzwam, pal naast het pad.

In het open veld groeit gagel die onder andere wordt gebruikt bij het brouwen van biersoorten van Landgoed Beekzicht. Andere producten van het landgoed zijn aardappelen van Pardijs en vlees van de koeien van boerderij De Adelaar, beide gelegen in het dorp Voorst.

De Adelaar is ooit verkozen tot mooiste boerderij van Gelderland. Ook groente en fruit uit de grote moestuin van het landgoed kunnen worden gekocht.

De tocht voert verder door het bos langs prachtig verkleurende lariksen. Voordat we bij het fietspad komen, ontdekken we nog een stel zeer forse plooiervoetstuiwzammen die eruit zien als trommelstokken en een grote heksenkring van nevelzammen.

Nadat we de oorsprong van de Twellose beek hebben bekeken, lopen we langs het fietspad terug naar het station, waar Aad en Chris ons opwachten. Het is bijna kwart over vier, keurig op tijd, het begint al een beetje te schemeren...

Boekentip

Ronnie de roerdomp

Jeugdroman van beroepsvogelaar Arjan Dwarshuis

Arjan Dwarshuis, enthousiaste vogelaar en onder andere bekend van De Vogelspotcast, schreef een spannende jeugdroman over een jong meisje en een roerdomp. Met schitterende fullcolour-illustraties van Zilveren Penseel-winnaar Marieke ten Berge.

Suus is gek op vogels en gaat vaak naar het moeras vlak bij haar huis om ze te bekijken. Op een dag raakt ze tot haar grote verbazing bevriend met een pratende roerdomp. Daardoor moet ze denken aan de verhalen van haar dementerende oma, die vaak stemmen in het moeras hoorde. Suus stuit op een eeuwenoude legende die iets met de eenzame Ronnie te maken lijkt te hebben. Intussen probeert ze de mopperende roerdomp aan een roerdompe te helpen en hem de ogen te openen voor de wereld en de vogels om hem heen.

Arjan Dwarshuis is beroepsvogelaar, bekende podcaster, columnist en ambassadeur van het IUCN. Zijn podcastserie De Vogelspotcast is razend populair en nu wil Arjan zijn liefde voor vogels met kinderen delen. Dit is het eerste deel over Suus en Ronnie de roerdomp.

Sandra Christiaans

Eindejaarwandeling 30-12-23

AUTEUR: KARIN DE RAADT

Vanaf 10.00 uur 's morgens is er inloop bij 'De Vroolijke Frans' in Oeken, een bijzonder gezellige uitspanning, waar een kop koffie met een ferme plak cake de toon van de dag zetten. Een goed begin! Er hebben zich 35 deelnemers ingeschreven waaronder ook een aantal gidsen.

Gerard (Nijhof) heet ons welkom en Chris (Holtslag) kondigt alvast aan dat de route is ingekort tot 10 kilometer vanwege de vele natte en onbegaanbare plekken onderweg.

Toch gaan we goedgemutst in een lange optocht op weg. De route voert via het Hallse (fiets)Pad, dat voor een deel blank staat, richting het huis Leusveld. Chris vertelt over de geschiedenis van het gebouw dat momenteel verbouwd wordt, er komen appartementen in.

Na een lange ronde over het landgoed lopen we o.a. naar het vogelkijkscherm de 'Kiek uut' en retour via de Kaniestraat. Aldaar staat een uitnodigend bankje in het beukenbos waar we neerstrijken voor een broodje en wat te drinken. Sommigen hebben flink ingepakt en strijken neer voor een uitgebreide lunch! Het gaat er in elk geval geanimeerd aan toe.

Onderweg kunnen we nog genieten van diverse paddenstoelen, zoals de platte tonderzwam, de spekwordestzwam, de berken- en de echte tonderzwam. Ik zie zelfs nog tamelijk frisse gewone zwavelkoppen.

Al gauw wandelen we op Landgoed Engelenburg. Aangezien er vanwege de drassige bodem niet mag worden golveld, arriveren we ongeschonden op het terrein van 'De Vroolijke Frans'.

Binnen wachten ons koffie en thee, een heerlijke kop (mosterd)soep en een goed belegd broodje gezond. Chris deelt intussen de IVN-agenda (folder) van 2024 uit. Er zijn weer mooie wandeltochten en een fietstocht gepland. De eerste wandeling is al op 14 januari, doorstappen op de Loernermark! Alles is na te lezen op de site van IVN-Eerbeek e.o.

Langzamerhand neemt iedereen tevreden afscheid. Een groepje diehards met een ongeduldig revaliderende Herman in hun midden, blijft nog even napraten over de geslaagde dag. Chris en Gerard bedankt!

Aangezien we toch wat te lang stilstaan, trekken kou en vocht op. Miep gaat vast aan de wandel, hopelijk raakt ze deze keer de groep niet kwijt. Maar gelukkig, de telefoon van Chris blijft stil. Ook wij gaan verder, maar op een gegeven moment staan we toch nog voor een dusdanig grote plas water, dat we een andere route moeten kiezen. Sommigen houden de voeten niet droog, modderspetten sieren menige broek en op een bepaald moment gaat Willem gestrekt onderuit in de modder tot grote hilariteit van anderen. Hij staat gelukkig ongedeerd op, zet zijn hoed recht en haalt zijn schouders op. We hoeven taxi Herman niet te bellen!

Collage Gravinnebeek 2024

Vrienden IVN Eerbeek e.o.

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

De papieren uitgave van Het Groene Blad is in het jaar 2023 opnieuw mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van de 'Vrienden van IVN Eerbeek'.

Veel IVN-afdelingen in Nederland zijn noodgedwongen overgestapt op een digitale uitgave of op een soort digitale nieuwsbrief. Gelukkig lukt het ons nog steeds om een gedrukt verenigingsblad uit te geven.

Met dank aan de volgende Vrienden (in willekeurige volgorde):

De Ruijter installatietechniek, Eerbeek

Konijnenberg Bos en Groen, Eerbeek

Veco Precision, Eerbeek

Jumbo Supermarkt, Eerbeek

Tandartsenpraktijk, Loenen

Bibliotheek Brummen/Eerbeek

Restaurant - Grand Café De Korenmolen, Eerbeek

Engelenburg Golf & Country Club, Brummen

Industriewater Eerbeek B.V.

Mevrouw Ruijgrok Landgoed 'De Molenbeek', Eerbeek

Fam. de Vries, Eerbeek

Bril '73 Opticiens, Eerbeek

Camping Robertsoord Eerbeek

Aannemingsbedrijf Methorst Loenen

B&B Veluwezoom, Eerbeek

Oranjeborg, Loenen

Zij hebben allen het certificaat 'Vriend van IVN Eerbeek' ontvangen.

Dit certificaat geeft recht op;

-Viermaal per jaar het 'Het Groene Blad'.

-Gratis deelname aan activiteiten van IVN Eerbeek e.o.

-Eén gratis excursie of presentatie per jaar, verzorgd door IVN-gidsen.

Iedereen kan 'Vriend van IVN Eerbeek' worden via een donatie van minimaal 48 euro per jaar.

Agenda

Zaterdag 17 februari 2024 09.00 uur
Voorwandelen Oeken
Eerste gids Thijs Groenhof
Overige gidsen: Aad, Karin en Lambert

Zondag 7 april 2024 08.00 uur
Voorwandelen vroege vogels
Eerste gids: Joop Gerretsen
Overige gidsen: Lambert, Ben en Aad

Zondag 18 februari 2024 14.00 uur
Publieksexkursie Oeken, rondje Oeken
Start: School Oeken
Voorsterweg 125, 6971KC Brummen

Zondag 14 april 2024 06.30 uur
Publieksexkursie: Vroege vogels
Start: Poort kasteel Engelenburg
Eerbeekseweg 6, 6971 LB Brummen

Zondag 18 februari 2024 11.00 uur
Doorstapwandeling Kiefskamp
Start: Lindeseweg 6, 7251 NK Vorden

Vrijdag 10 mei 2024 21.00 uur
Publieksexkursie: Vleermuizen
Start: Parkeerplaats Hallsebrug
Hallsebrug hoek Rhienderensestraat
Gidsen Chris en Herman

Dinsdag 5 maart 2024 19.30 uur
Algemene vergadering IVN Eerbeek e.o.
Cultuurhuis Pater Dekker
H.A. Lorentzstraat 20, 6961 XL Eerbeek.

Zaterdag 9 maart 2024 09.00 uur
Voorwandelen Vrijenberg
Eerste gids: Gerard Nijhof
Overige gidsen: Lambert, Bert en Ben

Zondag 10 maart 2024 14.00 uur
Publieksexkursie: Vrijenberg, het verhaal
Start: Parkeerplaats Loenense waterval
Beekbergerweg Loenen (Gld)

Voor informatie over plaats en tijd.

Eerbeek: excursies@ivn-eeerbeek.nl
Telefoon 06-47368561

Zutphen: ktengrotenhuis@kpnmail.nl
Telefoon 0575-471995